
Hva er egentlig kjønn?

FRA ANDRE TIDSSKRIFTER

SOFIE PAUS

Tidsskriftet

Dette er blant samtidens mest polariserende spørsmål. En norsk forsker viser i en artikkel i et av verdens mest anerkjente tidsskrifter at debatten har en lang historie innen medisin.

Forfatter Ketil Slagstad. Foto: Universitetet i Oslo.

Artikkelen i *New England Journal of Medicine* sammenfatter det medisinske kjønnsbegrepet gjennom de siste 150 årene (1). Helt siden antikken har det vært ulike modeller for kjønn i medisinen mellom dikotomi og spektrum. Leger har definert kjønn ut fra kroppslige karakterer som kjønnsceller, gonader, hormoner, kromosomer og gener, og definisjonene har endret seg som følge av teknologiske fremskritt som har gjort det mulig å undersøke kroppen på mer raffinerte måter. Kjønnsbegrepet har også endret seg som følge av legers oppgaver i byråkratiske og politiske prosesser og i rollen som sakkyndige, for eksempel ved å definere kjønn i straffesaker. Ofte har det vært en underliggende ambisjon å forsvare en heteroseksuell norm og beskytte ekteskapsinstituttet.

– Hovedargumentet mitt er at kjønnsbegrepet i medisinen har blitt til i legers møte med personer hvis kropper eller identiteter ikke lot seg innordne i tokjønnsrammen, sier Ketil Slagstad, som er eneforfatter av artikkelen. Han er lege, fast bidragsyter i

Tidsskriftet og doktorgradsstudent ved Universitetet i Oslo. Han trekker frem fem kasus: hermafroditten, den homoseksuelle, intersex, den transseksuelle og transpersonen. Disse begrepene har en medisinsk historie som har handlet om legers ambisjon om å kategorisere og klassifisere «avvik» som brøt normer for kjønn og seksualitet. Men aktivister og gruppene det gjelder, har selv spilt en viktig rolle ved å yte motstand mot stigmatiserende merkelapper, bl.a. ved å utfordre legers klassifikasjonssystemer og ved å påvirke forskning og kliniske avgjørelser.

– Det er ingen tvil om at leger ofte har hatt definisjonsmakten og forårsaket mye lidelse gjennom sine patologiserende systemer og merkelapper, sier Slagstad. Men en endimensjonal maktanalyse overser hvordan disse begrepene har blitt brukt blant pasienter, grupper og aktivister selv, for eksempel for å oppnå helsetjenester.

Ett eksempel er begrepet *gender*, som er relativt nytt. Det springer ut av et medisinsk behandlingsopplegg for barn født med interseksualitet ved Johns Hopkins-sykehuset etter siste verdenskrig. I dag ser vi at kjønnsidentitet har fått en økende betydning i forståelsen av hva kjønn er. Verdens helseorganisasjons anerkjennelse av at kjønnsinkongruens ikke er en psykiatrisk sykdom, men at transidentitet er del av normal menneskelig variasjon, må sees på som uttrykk for det, sier Slagstad.

Dette betyr likevel ikke at kjønnsbegrepet nødvendigvis var mer «biologisk» fundert i tidligere tider. For psykiatere og andre leger på slutten av 1800-tallet og begynnelsen av 1900-tallet var seksualitet og kjønn uatskillelige, ikke to atskilte kategorier slik vi gjerne tenker i dag. Den homoseksuelle ble sett som å være nærmere kvinnen, «en kvinnelig sjel i en manns legeme». Psykiatere bekreftet dette ved å se etter kroppslige tegn på feminisering, som hoftevidde, kroppsbehåring og størrelse på strupehodet. Kjønn var spektralt fordelt med en rekke ulike «mellomformer» mellom mann og kvinne, der psyke, seksualitet og kropp alle var elementer som spilte inn i kjønnsbegrepet.

Slagstads artikkel i *New England Journal of Medicine* er en oversiktsartikkel som inngår i hans forskningsprosjekt, en historisk analyse av kjønnsbekreftende behandling, det som før ble kalt «kjønnskifte» eller «kjønnskorrigerende», i en skandinavisk kontekst i andre halvdel av 1900-tallet. Slagstad er del av forskningsgruppa *Biomedicalization from the Inside Out*, som ledes av førsteamanuensis, lege og medisinhistoriker Anne Kveim Lie ved Institutt for helse og samfunn ved Universitetet i Oslo. Dette prosjektet er et samarbeid med Universitetet i Bergen og Johns Hopkins University i Baltimore.

Forskningsgruppa utforsker medisinsk makt i moderne samfunn, dvs. hvordan sykdom og normalitet blir forhandlet i utvidet forstand, både på legekontor og i sykehus, politiske prosesser, media og aktivist- og brukerorganisasjoner. Forskningsgruppa er særlig opptatt av å analysere medisinske tilnærminger til helse og sykdom i spennet mellom biomedisin og sosialmedisin.

LITTERATUR

1. Slagstad K. The Political Nature of Sex - Transgender in the History of Medicine. *N Engl J Med* 2021; 384: 1070–4. [PubMed][CrossRef]

